

ΝΙΚΟΣ ΦΑΡΟΥΠΙΟΣ

Εφιάλτης
η Απολογία

ΚΕΔΡΟΣ

Νίκος Φαρούπος: *Εφιάλτης – η Απολογία*

ISBN 978-960-04-4884-9

Επιμέλεια-Διόρθωση: Μαρία Σπανάκη
Ηλεκτρονική σελιδοποίηση-διόρθωση: Νικολέττα Δουλάμη

© *Νίκος Φαρούπος, 2017*

© *Εκδόσεις Κέδρος, Α.Ε., 2017*

Κέδρος Εκδοτική Α.Ε.

Γ. Γενναδίου 3

Αθήνα 106 78

τηλ. 210 38 09 712-14 • φαξ 210 33 02 655

www.kedros.gr • www.facebook.com/kedros.gr

e-mail: books@kedros.gr

*στη γυναίκα μου
Νατάσα Ευθυμίου*

«Είναι κοπιώδης και δύσκολη η ανάχνευση της αλήθειας, όταν ο συγγραφέας χωρίζεται διά μακρού χρόνου από την εποχή των γεγονότων».

Πλούταρχος

*Μακαρία θεά Μνημοσύνη, εσύ που γένησες τις ιερές Μούσες, από-
διώξε τη λήθη από τον νου μου. Ο χρόνος κακομεταχειρίζεται τις θύ-
μησες, γι' αυτό κι εμείς οι θνητοί οφείλουμε να αναμοχλεύουμε δια-
κώς τα γεγονότα και να ανταλλάσσουμε ακούσματα και γνώμες, για να
συντηρούμε τη μνήμη δυνατή ώστε να γίνει κτήμα και οδηγός για τις
επόμενες γενεές.*

ΚΥΡΙΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

Εφιάλτης ο Ευρυδήμου, ο προδότης
Αριστοκλής, Σπαρτιάτης ολυμπιονίκης
Άκαστος, πιστός φίλος του Εφιάλτη
Ιλάειρα, σύζυγος του Εφιάλτη
Άνθεια, μητέρα του Εφιάλτη
Δάοχος, αδερφός του Εφιάλτη
Κλεόβουλος, αδερφός του Ευρυδήμου, θείος του Εφιάλτη
Ευπολέμεια, σύζυγος Κλεόβουλου
Λεωνίδα, βασιλιάς της Σπάρτης
Δημάρατος, σύμβουλος του Ξέρξη, πρώην (εξόριστος)
βασιλιάς της Σπάρτης
Ξέρξης, βασιλιάς της περσικής αυτοκρατορίας, γιος του
Δαρείου
Υδάρνης, στρατηγός του Ξέρξη
Ηρόδοτος, «ο πατέρας της σύγχρονης ιστορίας». Έργο
του το *Ιστορίαι (Ιστορίας απόδεξις)*
Αναξαγόρας, Ίωνας φιλόσοφος, γνωστός και ως Νους,
φίλος του Περικλή.
Δαμίας, γιατρός, κάτοικος της Ολυμπίας

1

Χαίρε, Αριστοκλή, άνδρα γενναίε και φιλαλήθη. Πνεύμα αγαθό και άμεμπτο. Σου γράφω εγώ, ο Εφιάλτης του Ευρυδήμου¹, ένας παλιός σου γνώριμος, ένας άνθρωπος που λογίζεται νεκρός – εδώ και καιρό πολύ –, θαμμένος στη μνήμη των Ελλήνων, αλλά που παραμένει ζωντανός για τους ελάχιστους δικούς του ανθρώπους. Διάλεξα εσένα για να αποστείλω την επιστολή αυτή, όχι μονάχα γιατί είσαι λάτρης της δικαιοσύνης (γι' αυτό πολλοί σε παρομοιάζουν με τον Αιακό), αλλά και γιατί αντηχούν ακόμα στ' αυτιά μου, ύστερα από τόσες ολυμπιάδες, οι κατάρες της γενναίας Σπάρτης. Βλέπεις οι συμπολίτες σου θέλησαν πιο πολύ απ' όλους τους Έλληνες εκδίκηση, είχαν λόγο να αποζητούν τον θάνατο του προδότη των Θερμών Πυλών, εμένα του ανάξιου.

Έμαθα πως μετείχες κι εσύ στην «τελετή του προδότη», Αριστοκλή, και μάλιστα σε θέση περίοπτη, και η θλίψη μου έγινε ανυπόφορη. Καταράστηκες εμένα, εσύ, ο ευγε-

1. Βλ. Παράρτημα, σημ. 1.

νικός μου φίλος. Ευχήθηκες να ριχτώ στα Τάρταρα εγώ, ο Εφιάλτης, ένας άνθρωπος που εμπιστεύηκες και τίμησες με τη φιλοξενία σου. Αγόραζες από μένα, στα νιάτα μας, φοράδες γοργοπόδαρες από τη Θεσσαλία, που έτρεχαν σαν τον Πήγασο και σε δόξασαν στην ολυμπιάδα, τις μέρες που οι Πέρσες πλησίαζαν στα Τέμπη¹. Θυμάμαι πως άκουσα κι εγώ – με τη δύναμη του νου – τις επευφημίες του πλήθους και οσφράνθηκα την ευωδία από τα άνθη που σε έραναν τα πλήθη στη Σπάρτη, αφού το τραύμα σου σε εμπόδισε να ταξιδέψεις στην Ολυμπία. Η νίκη σου, η νίκη του φίλου μου, ήταν και δική μου νίκη. Μέχρι που οι Έλληνες έμαθαν από τους πυλαγόρες² το όνομα του προδότη στις Πύλες. Εκείνου που οδήγησε τους Αθανάτους του Υδάρνη στα νώτα του Λεωνίδα. Διάλεξαν εμένα για εξιλαστήριο θύμα και, από τότε, αοιδοί, ραψωδοί και λογογράφοι όπως ο Ηρόδοτος, που δεν φημίζεται για τις καλές του προθέσεις με όσους δεν τον τίμησαν³, διαλαλούν το μιαρό πια όνομά μου στα πέρατα της οικουμένης.

Πριν ξετυλίξεις τον πάπυρο, σεβιάσμιε φίλε, σε προειδοποιώ. Δεν επιθυμώ τον οίκτο σου, ούτε να δηλώσω μετάνοια. Και, μα τους θεούς, μην εκλάβεις όσα γράφω

1. Κατά τη διάρκεια της 75ης ολυμπιάδας, 16-19 ή 17-20 Αυγούστου, 480 π.Χ. Βλ. και Παράρτημα, σημ. 2.

2. Εκλεγμένοι συνήγοροι των συμφερόντων της πόλης τους στη σύνοδο του αμφικτυονικού συνεδρίου (Πυλαία). Βλ. και Παράρτημα, σημ. 3.

3. Αναφορά στις κατηγορίες των Θηβαίων για το ότι ο Ηρόδοτος τους διαβάλλει επειδή δεν δέχτηκαν να τον πληρώσουν, όπως οι Αθηναίοι. Βλ. και Υπόμνημα, σημ. 11.

σαν απολογία. Δεν σκοπεύω όμως να αφήσω το όνομά μου συκοφαντημένο στους αιώνες με το στίγμα του προδότη. Γιατί δεν ήμουν ο ένοχος για την πιο δοξασμένη ηρωική ήττα Ελλήνων, που θα μείνει στη μνήμη όλων ως η μεγαλύτερη θυσία για την πατρίδα.

Έντιμε Αριστοκλή, ελάχιστοι γνωρίζουν πού και πώς ζω. Η ζωή μου όμως ήταν και είναι μαύρη. Η γυναίκα μου δεν με χάρηκε. Η μάνα μου με πίκρανε. Της έστελνα χρήματα και μου τα επέστρεφε, γιατί ήταν, έλεγε, λερωμένα από αίμα ελληνικό. Η κλίνη μου ήταν πάντα άδεια, κρύα σαν τάφος. Μόνο φτηνές πόρνες με αγκάλιαζαν, κι αυτές γιατί δεν γνώριζαν ποιανού το σώμα χαϊδεύουν, ποιανού το δέρμα αγγίζουν, ποιανού τα χείλη φιλούν το κορμί τους. Έγινα ένα μίasma δίχως οικογένεια, περιφρονημένος από όλους, καταδικασμένος κι επικηρυγμένος από την Αμφικτυονία¹. Όμως κανείς δεν με λησμόνησε. Ζω στη μνήμη των Ελλήνων, αφού το όνομά μου έχει ταυτιστεί με την προδοσία, τη φιλαργυρία, τη δειλία και την ευτέλεια.

Είχα μια ζωή κάποτε. Μια έντιμη ζωή, το γνωρίζεις αυτό, σεβάσμιε πολίτη της ένδοξης αλλά σκληρής Σπάρτης. Δεν ήταν βίος ζηλευτός, αλλά δεν μου έλειπε τίποτε. Εμπορευόμουν τα όμορφα και δυνατά θεσσαλικά άλογα, επόπτενα ολημερίς το οικογενειακό κτήμα, ξημέρωμα ξυ-

1. Η αμφικτυονική εκκλησία ή συνέδριο αποτελούνταν από τους παραγόμενους ή αγορατρούς, τους ιερομνήμονες, και άλλους. Η σύνοδος του αμφικτυονικού συνεδρίου αποκαλούνταν Πυλαία, εαρινή ή μετωπωρινή (φθινοπωρινή). Η εαρινή Πυλαία λάμβανε χώρα στους Δελφούς, στο ιερό του Απόλλωνα, και η φθινοπωρινή στη Μαλιακή πόλη Ανθήλη, κοντά στις Θερμοπύλες, στο ιερό της Δήμητρας.

πνούσα, νύχτα γυρνούσα στην οικία μου. Δούλευα τη γη δίχως να βαρυγκωμώ, με όλες τις δυσκολίες: η γη, όπως γνωρίζεις, είναι σαν τους ανθρώπους. Δεν σου επιστρέφει πάντοτε τη φροντίδα που δίνεις. Παράπονο όμως δεν είχα. Η ζωή μου ήταν καλή, το σπιτικό μου τίμιο, το φαγητό μου ζεστό και οι άνθρωποι γύρω μου με εκτιμούσαν. Και δίπλα μου η Ιλάειρα, αφοσιωμένη και πιστή σύντροφος.

Πέρασαν χρόνια από τη μέρα που χάθηκα από προσώπου γης. Ξοπίσω μου πολλοί, άξιε Αριστοκλή: Σπαρτιάτες που επιθυμούσαν να εκδικηθούν τον χαλασμό των συμπολιτών σας στις Θερμές Πύλες, Φωκείς που ήθελαν να ξεπλύνουν την ντροπή στην Ανοπαία, γιατί πιάστηκαν στον ύπνο από τους Αθανάτους του Υδάρνη, μηδίσαντες Τραχίνιοι από τα μέρη μου που επιθυμούσαν διακαώς να τιμωρήσουν τον προδότη, εμένα, που έβλαψε τάχαμου τη φήμη του τόπου τους, Αθηναίοι και τυχοδιώκτες από όλη την Ελλάδα που ονειρεύονταν τους χρυσούς δαρειακούς που μου πρόσφερε ο Ξέρξης. Και, ναι, τους πήρα. Και δεν ήμουν ο μόνος.

Όχι, δεν βρήκα καταφύγιο στις Σάρδεις, όπως διέδωσαν οι διώκτες μου για να δικαιολογήσουν την ανικανότητά τους να με βρουν. Κρύφτηκα στη Θεσσαλία, ώστε να βρίσκομαι κοντά στον τόπο μου. Έζησα εκεί για χρόνια, σε μια καλύβα, στα ριζά του όρους των Κενταύρων. Αντί για τη ζεστή μου κλίνη, κοιμόμουν σε κρύες σπηλιές και υγρές τρώγλες, και, αντί για το απαλό κορμί της Ιλάειρας, με συντρόφευαν αράχγες και αρουραίοι. Όσπου αποφάσι-

σα να γυρίσω κρυφά στα μέρη που γεννήθηκα και μεγάλωσα, και να ζήσω κάπου έξω από την πόλη, με τη βοήθεια δικών μου ανθρώπων, κυρίως του αφοσιωμένου, πιστού φίλου μου Άκαστου.

Τα παιδικά μου χρόνια ήταν χαρούμενα. Οι γονείς μου μας αγαπούσαν, κι εμένα και τον μικρότερο αδερφό μου, τον Δάοχο. Ήμασταν πολύ δεμένοι, κυρίως με τη μητέρα μας, την Άνθεια, κι αυτό γιατί ο πατέρας μας, ο Ευρύδημος, έλειπε διαρκώς. Τη μια μαχόταν τους γείτονες, τους Αινιάνες και τους Οιταίους, που μας επιβουλεύονταν και μας επιβουλεύονται, την άλλη δούλευε, καθώς επιστατούσε στο κτήμα και στο ιπποφορβείο του μεγαλύτερου αδερφού του, του Κλεόβουλου.

Θυμάμαι σαν τώρα την αποθήκη που φυλούσαμε τον οπλισμό του. Την ανοίγαμε κάθε φορά που οι δούλες έπρεπε να γυαλίσουν με επιμέλεια τα εξαρτήματα ενός πλήρως εξοπλισμένου ιππέα της Μαλίδας: την περιζήτητη βοιωτική περικεφαλαία, που προστατεύει τον λαιμό χωρίς να περιορίζει το οπτικό πεδίο, την ελαφριά ιππική ασπίδα, τις επωμίδες και τον λινόθώρακα, που επιτρέπει στον αναβάτη να κάθεται και να σκύβει, τις περικνημίδες, τον κολεό με την κοπίδα και τον ιμάντα ανάρτησης, αλλά και το μικρό δόρυ. Εκεί, σε μια γωνιά, τυλιγμένες με πανιά, βρί-

σκονταν και οι δερμάτινες εμβάδες του, που σφίγγουν και χτυπούν, δίχως να τραυματίζουν, τα πλευρά του αλόγου. Τα κληρονόμησα όλα εγώ μετά τον θάνατό του, ως ο μεγαλύτερος γιος. Σκοτώθηκε, βλέπεις, άδοξα ο άμοιρος σε αψιμαχία με ληστές, που μπήκαν νύχτα στο διπλανό μαντρί να κλέψουν πρόβατα. Ο γείτονας άκουσε τις υλακές των σκύλων, ξύπνησε και κάλεσε σε βοήθεια. Ο πατέρας πετάχτηκε όρθιος, άρπαξε ένα πελέκι κι έτρεξε, χωρίς να σκεφτεί τι θα αντιμετώπιζε. Ήταν τέσσερις άνδρες, οπλισμένοι με εγχειρίδια. Σκότωσαν τον πατέρα, τραυμάτισαν τον γείτονα και χάθηκαν στο σκοτάδι. Από τότε, Αριστοκλή, μισώ τους κλέφτες, όπως κι εκείνοι εμένα.

Η μητέρα μας, η Άνθεια, ήταν μια καλοσυνάτη ύπαρξη, γεμάτη ανιδιοτέλεια και αγάπη για τους ανθρώπους. Είχε αδυναμία στα παιδιά της και μας φρόντιζε πολύ. Ακόμα νιώθω στον ύπνο μου τις μακριές της κοτσίδες να μου χαϊδεύουν το πρόσωπο, ακόμα ακούω την απαλή της φωνή να μας νανουρίζει κάτω από την κληματαριά του κήπου:

*«Ύπνο γλυκό κι ύπνο αλαφρό, παιδιά μου, κοιμηθείτε.
Κλείσετε τα ματάκια σας, εντυχισμένα αδέρφια.
Καλότυχο το πλάγιασμα και το ξημέρωμά σας,
Και λέγοντας τα λόγια αυτά, κουνούσε την ασπίδα
και τα παιδιά κοιμήθηκαν κι ύπνος γλυκός τα πήρε».¹*

1. Θεόκριτος, «Το νανούρισμα της Αλκμήνης», *Ειδύλλια*, μτφ. Ιωάννης Πολέμης.

Στον κήπο μας, με τις σκιερές γωνιές και τα ευωδιαστά λουλούδια, παίζαμε ολημερίς ό,τι μπορείς να φανταστείς, αφού είναι γνωστό τοις πάσι ότι εσείς οι Λάκωνες δεν χαρήκατε στα μικράτα σας πολύ το παιχνίδι. Όλοι έχουμε ακούσει ότι η πολιτεία χωρίζει από τους γονείς τα παιδιά της Σπάρτης, από τα εφτά τους χρόνια, και αναλαμβάνει η ίδια να τα σκληραγωγήσει και να τα προετοιμάσει για οπλίτες. Εμείς όμως, στις άλλες ελληνικές πόλεις, χαίρομαστε τα παιδικά μας χρόνια. Με τον αδερφό μου και τα παιδιά της γειτονιάς παίζαμε τα αγαπημένα μας παιχνίδια, όπως χαλκή μυία¹, ακινητίνδα², πεντέλιθα³, αστραγάλίζειν⁴, αποδιδρασκίνδα⁵, ασκωλιασμό⁶, ουράνια σφαίρα⁷, και τόσα άλλα.

Ο πατέρας μας, ο Ευρύδημος, ήταν ένας ψηλός γεροδεμένος άνδρας με αραιή γενειάδα, μαύρους βοστρύχους και ζωηρά αμυγδαλωτά μάτια. Ζούσε από παιδί κάτω από

1. Η σημερινή τυφλόμυγα. Έδεναν με μαντίλι τα μάτια του παιδιού κι εκείνο έλεγε «χαλκή μύγα θα κυνηγήσω». Τα άλλα παιδιά αποκρίνονταν: «Θα κυνηγήσεις, μα δεν θα την πιάσεις», και το χτυπούσαν μέχρι να πιάσει κάποιο απ' αυτά.

2. Παραλλαγή του σημερινού «αγαλματάκια ακούνητα, αμίλητα, αγέλαστα – μέρα ή νύχτα;»

3. Πεντόβολα.

4. Κότσια.

5. Κρυφτό.

6. Έμοιαζε με το σημερινό κουτσό.

7. Μπάλα. Υπήρχαν αρκετά παιχνίδια με μπάλα, εκτός από την ουράνια σφαίρα (κάποιος πετούσε την μπάλα ψηλά και οι άλλοι προσπαθούσαν να την πιάσουν πριν πέσει στο έδαφος), όπως η απόρραξις και η ανακρουσία (χτυπούσαν την μπάλα συνεχόμενα με δύναμη στο έδαφος ή στον τοίχο ώσπου να χάσουν), κ.ά.

τη σκιά των δύο μεγαλύτερων αδερφών του, κυρίως του Κλεόβουλου, ο οποίος είχε κληρονομήσει τη χήρα και την περιουσία του άκληρου και μεγαλύτερου αδερφού τους, του γενναίου αλλά απερίσκεπτου Πολυδάμα, που χάθηκε κυνηγώντας μέσα στον χειμώνα κάπρους στις απότομες πλαγιές της Τραχίνας. Ο θεός Πολυδάμας έπεσε σε έναν γκρεμό και η σορός του βρέθηκε σαν έλιωσαν τα χιόνια. Η χήρα του, η Ευπολέμεια, δεν ήταν όμορφη, σε κέρδιζε όμως με τη σεμνότητά της. Ήταν λιγομίλητη και σοβαρή, με διεισδυτικό βλέμμα, που σου έδειχνε ότι γνώριζε περισσότερα από όσα της έλεγες, γι' αυτό θα ήταν καλύτερα να μην της κρύβεις τίποτα. Μαζί με τη χήρα Ευπολέμεια ο θεός Κλεόβουλος κληρονόμησε και το κτήμα με τα οπωροφόρα και το ιπποφορβείο με τα θεσσαλικά άλογα. Εκεί, στο κτήμα αυτό, δουλεύαμε όλοι στην οικογένεια. Από τότε αγάπησα αυτό το αγέρωχο και ευγενικό ζώο, που εξημέρωσε ο Ίππιος Ποσειδώνας.

Τα αγαπάς κι εσύ τα άλογα, Αριστοκλή. Και περισσότερο τα θεσσαλικά, που σε έχουν δοξάσει στην Ολυμπία. Και γνωρίζεις καλά ότι το ζώο αυτό είναι υπερήφανο και ακατάδεκτο και ότι πρέπει να το φροντίζεις και να το σέβεσαι για να σε αποδεχτεί και να σε υπακούει.

Το δικό μας το θεσσαλικό άλογο είναι πανέμορφο και επιβλητικό. Έχει γερά άκρα, μεγάλη και βαριά κεφαλή, λαιμό τριγωνικό, όρθια και μακριά χαίτη και πλούσια ουρά. Ο φαρδύς και μυώδης τράχηλος ταιριάζει στο σφιχτό του σώμα με τον δυνατό σκελετό, ενώ η ράχη είναι ευθεία και η κοιλιά ανεπτυγμένη, ιδιαίτερα της φοράδας.